

A magyar emberek közös lakóhelyei sajátos rendben épültek. Meghatározták természeti viszonyok (folyók, hegyek), közlekedési útvonalak, védelmi szempontok. A telkek formája és a rajtuk levő épületek elhelyezkedése szabja meg az egész település rendjét. A település típusát pedig a kialakult utcahálózat alapján tudjuk meghatározni.

Falu: Itt az emberek egymás közelében, szomszédságában éltek. Nem csak lakóhely, hanem munkahely is. A falu társadalmi szerkezete határozta meg a lakóházak és más épületek elhelyezkedését. A központi helyén, a falu főterén álltak azok az épületek, amelyek fontosak a falu életének irányításában. Ilyen a községháza, a templom, az iskola, a kocsmá is. A templom elhelyezkedése és nagysága azt jelezte, hogy milyen vallású a falu törzslakossága (azok az emberek, akik először települtek ide). A templomtorony csúcsán levő jel, már messziről elárulta, hogy milyen vallásúak a lakosok. A katolikus templomon kereszt, a reformátuson csillag vagy vaskakas, az evangélikuson is jobbra kereszt van. Az iskola közel van a templomhoz és itt található a tanító lakása is. Mellette a katolikusoknál a plébánia a protestánsoknál a parókia, a pap lakása. A kocsmá nem csak szórakozási hely, hanem a hírek is itt cseréltek gazdát és itt fogadták fel a cselédeket is. Ha a házaknál levő kutak vize nem volt megfelelő, akkor a falu közepén biztosan volt egy jó vízű kút, ahonnan vihettek haza a lakosok. Mivel általában a fiatalokkal vitették a vizet, ez a hely volt a fiatalok találkozási helye, a szerelmek szövődésének állomása. A községházán működött a falu közigazgatása a bíróval, jegyzővel, esküdtszékkal, kisbíróval. Ahogy kifelé megyünk a faluból, találjuk a lakóházakat a különböző módon elhelyezkedő utcákban, majd a falu végén a temetőt is. A XVI. században királyi rendeletre a temetők még a templom mellett voltak, de ahogy növekedtek a falvak, a temetők a falu szélére szorultak.

A magyar falvak kifelé mindig egységes képet mutatnak viseletükben, építészetükben, nyelvjárásukban, hímzésükben, zenéjükben, táncukban, díszítésükben. Ez csak arra a falura volt jellemző, senki másra. Az egyház is komoly szerepet töltött be a falu lakosságának közösségbe kovácsolásában. A templomban találkoztak az emberek az istentiszteleteken, egyházi ünnepeken, házasságkötéseken, keresztelőkön, körmeneteken, bér málkázásokon, konfirmációkon. A falu és templom választott védőszentje egyformán oltalmazta a szegényt és a gazdagot is.

A falvak szerkezeti típusai:

- **Halmaztelepülés:**
A házak itt nem alkotnak utcákat, nincs elkerített udvaruk. A falu középpontja köré, mint egy összehúzódnak csoportosulnak. Nincs szabályos utcakép, régen még sövényből épített kerítés is körülvette a települést, amelyen kapuk nyíltak a mező felé.
- **Kétteltes település:**
A halmaztelepülésből alakultak ki úgy, hogy bővíteni akarták a területüket, de ez csak kifelé, a mező felé történhetett. Ez gyűrű alakban terjedt kifelé, itt építettek szálláshelyet az állatoknak és tárolták a takarmányt.

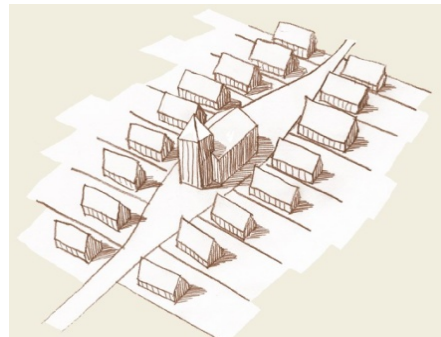
- Szalagtelkes település:

Az út mellett alakulnak ki a telkek, amelyek szorosan állnak egymás mellett, merőlegesen az utcára. A ház mögött összeépülve vele helyezkedik el az istálló, az ól, a csűr, a pajta. Ezek mögött a kert, amely ha völgyben van a település, akár a domboldalra is felkúszhat.

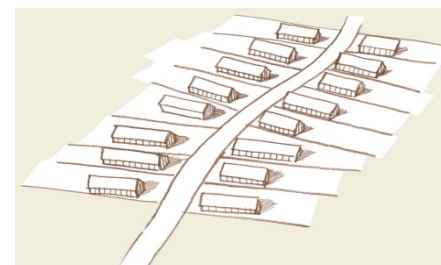
- Orsós település:

Egyetlen főutcája van, amely a központban kiszélesedik.

- Úti falu:

Főút mellé épült falu, csak ez az egyetlen utcája van. Az út mellett merőlegesen állnak a telkek, szorosan egymás mellett.

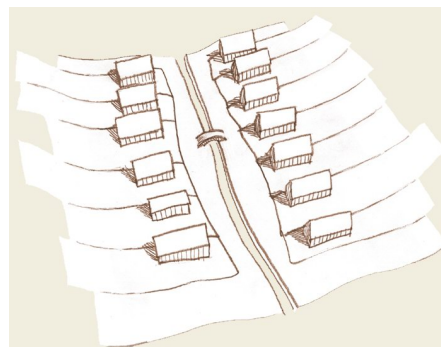
- Leágazó úti falu:

A főútról leágazik egy út, e mellé építették a falut. (Alföld)

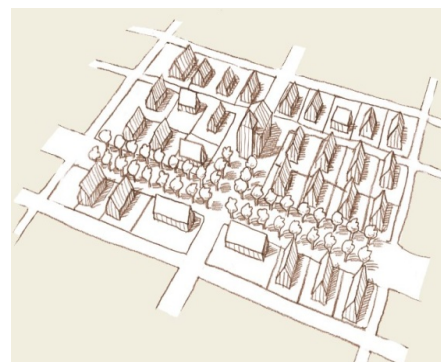
- Völgyi falu:

A hegyvidékek jellegzetes településtípusa. Általában a település közepén folyik egy patak, ami elfelezi a települést.

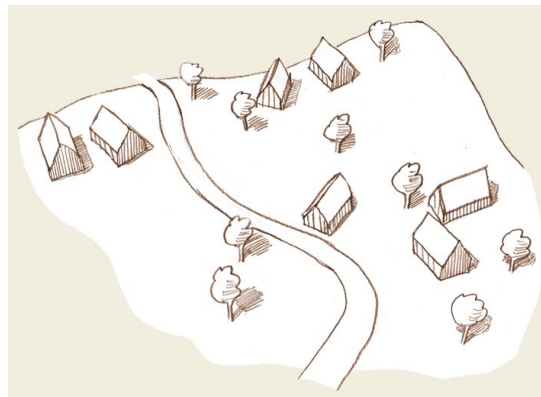
- Tervezett falu:

A 18. század közepén a Bánság, Bácska és Dél-Alföld elnéptelenedett településeire szlovák és német telepeseket hívtak. Ezeket a falvakat tervezték meg mérnökök.

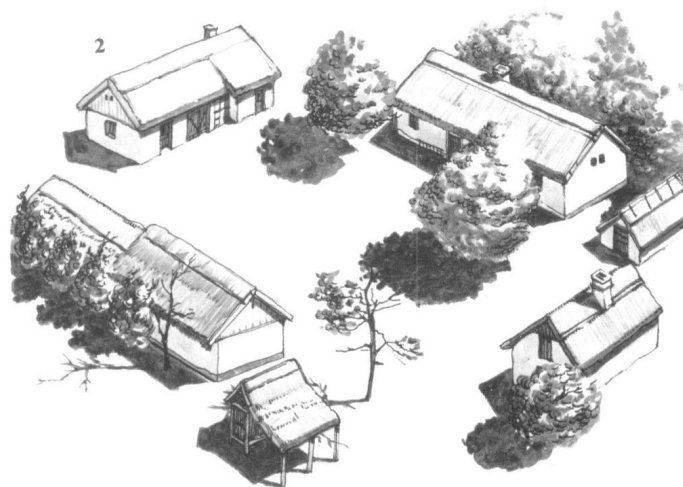
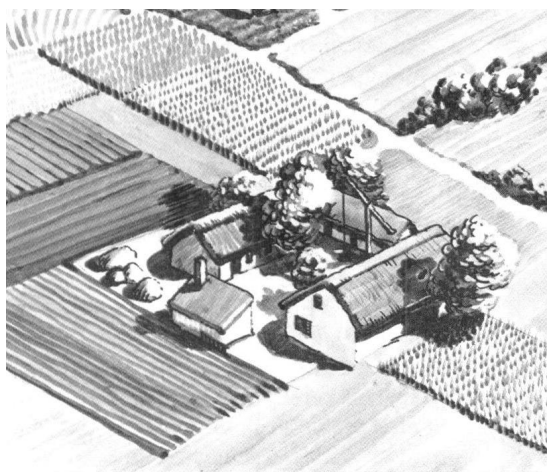
- **Szeres település:**

Apró házcsoportok, szerek összessége alkotja a falut. A szereket eredetileg azonos nemzetségek lakták, a nemzetségek nevéből kapta a település a nevét. Határőr települések és általában dombtetőre épültek. (Őriszentpéter, Baksaszer)

- **Tanya:**

Eredetileg nem önálló település, hanem tartozék település. A mezővároshoz vagy faluhoz tartozott, annak kitelepített része. A mezőgazdasági munkák idején kiköltözött a tanyára a tulajdonos és családja és csak késő ősszel költöztek vissza a városba. Természetesen volt arra is példa, hogy sosem laktak kint a tanyán a tulajdonosok, ilyenkor tanyásbérest fogadtak, ő igazgatta a feladatokat. Ezek a tanyák nagyon messze voltak egymástól, egy - egy házat, gazdasági épületek, szántóföldek és legelők vették körül. Magányos, elzárt településforma. Egy család élt itt, a telken lakóház, istállók, ólak, csűrök, pajták, góré, árnyékszék, kút volt. Ahol a tanyák közelebb voltak egymáshoz, ott tanyaközpontok alakultak ki.

Mezőváros: A magyar parasztság együtöde élt mezővárosokban, melyek csak méreteikben, lakószámukban mutatták egy város jellemzőit és nem véletlenül nevezték őket óriásfalvaknak. Benne kevés polgár, kereskedő, értelmiségi, mesterember, iparos lakott. Itt nagyobb számban épültek iskolák is, ahová a parasztyerekek könnyebben el tudtak járni, mint falun. A mezőváros központja polgáris, de ezt egy tipikusan falusias jellegű lakóövezet veszi körül. Azt itt lakók életmódjukban, szokásukban és viseletükben is a paraszti stílust mutatják. Az emberek a mezővárosban csak laktak, de a mezőgazdasági és állattenyésztési feladatokat a várostól messze, a tanyákon végezték. Vallási és kereskedelmi központ, vásártartási joggal is rendelkeztek, ezért gazdagabb települések.

Kecskemét 1806-ban

Házi feladat: *Kérlek, válassz ki egy település típust és gyűjts mellé településneveket!*